PERISKOP
FORUM FOR KUNSTHISTORISK DEBAT

Periskop: Forum for kunsthistorisk debat

Nr. 36, 2026

“STEN – Materielle grundlag for kunst og arkitektur”

Titel: “Stenens vægt: Om tid, tyngde og naturmaterialets genopstandelse i arkitekturen”

Forfatter(e): Magnus Widerøe

Sidetal: 156–161

Dato: 02.11.2026

DOI: 10.7146/periskop.v2026i36.172343

[1] Takeshi Shikama: Stennes #1, 2013. From the series Contemplation – Ancient Stones. © Takeshi Shikama.

MAGNUS WIDERØE

Stenens vægt: Om tid, tyngde og naturmaterialets genopstandelse i arkitekturen

Et af de mest vedvarende spor af menneskelig tilstedeværelse i vores omgivelser er den rejste sten – et stille vidnesbyrd om menneskets trang til at efterlade sig et varigt aftryk **[1]**. At rejse en sten er en elementær handling, men den markerer også begyndelsen på anvendelsen af stenen som arkitektonisk element. I kontrast til menneskelivets flygtighed varer stenen over tid og forbinder generationer. Stenen bliver til søjler, søjlerne til templer, og templernes rum til steder for himmelsk tilbedelse **[2]**. Gennem århundreder har stenen bygget bro mellem himmel og jord.

Disse vedvarende kvaliteter synes at være sat til side i den moderne verden. Med betonens opståen som det dominerende materiale er stenens rolle i høj grad reduceret til dekorative anvendelser: tynde facader, gulvfliser og bordplader. Denne forskydning er drevet af mange faktorer: industrialisering, økonomisk effektivitet og modernitetens skiftende idealer. Sten blev for langsom og for kostbar at bearbejde i en industriel tidsalder. Beton og stål lovede hastighed og fleksibilitet, og med dem fulgte nye idealer, idealer, der satte nytænkning og fremgang højere end varighed og tradition.

I årtusinder betød det at bygge med sten at engagere sig direkte med jorden: at kæmpe med dens vægt og respektere dens modstand. Hver sten placeret i hånden bar intention. Den enorme indsats, der krævedes for udvinding og formgivning, betød, at intet fragment gik til spilde. Når strukturer blev nedrevet, levede deres værdifulde sten videre som spolier i nye bygninger, genanvendt i mure, søjler og kirker, hvor hver blok bar mindet om timer, endda dage, af arbejde **[3]**.

I dag har teknologien gjort udvinding og bearbejdning forholdsvis ubesværet. Maskiner udvinder på få timer, hvad der før tog måneder, men denne effektivitet har samtidig reduceret vores respekt for materialet. Globalt når kun omkring en tredjedel af den udvundne natursten markedet som færdigt produkt; resten kasseres. En forkert nuance, en irregulær åring, en blok, der ikke passer til standardiserede mål – alt dette kan føre til, at sten kasseres. Det, der engang havde værdi, behandles nu som affald.

I en verden, der i stigende grad præges af længsel efter fornyet åndelig forbindelse, af voksende klimabevidsthed og kritik af en kapitaldrevet "brug-og-smid-væk-kultur", synes scenen at være sat for fremkomsten af en ny stenalder i arkitekturen. Der er et stort potentiale i at genanvende den sten, som industrien kasserer, og i at anvende sten som bærende materiale i stedet for beton. Natursten har et CO_2-aftryk på under halvdelen af betonens og en brøkdel af stålets. Måske vigtigst af alt: Ved at bygge med sten på måder, der respekterer dens materielle egenskaber og kulturelle betydninger, kan vi genoplive både materialet og den ånd, det bærer.

[2] Matson Photo Service: Jerash, søjler fra Artemis-templet, 1946. Fotografi. G. Eric and Edith Matson Photograph Collection, Library of Congress, Prints and Photographs Division (LC-DIG-matpc-12977).

At genoverveje den moderne praksis kræver, at vi skelner mellem beklædning som bevidst arkitektonisk handling og beklædning som imitation. Når tynde stenfliser klistres på betonbygninger for at efterligne bærende elementer, der ellers ville være opbygget af sten med visuel tyngde, mister stenen sin konstruktive mening, og dermed også noget af sin essens som materiale. Det er denne form for kulissebyggeri, jeg ønsker at problematisere – ikke al brug af sten som overflade, men netop den, der efterligner en konstruktion, som ikke er der.

Over for denne udvikling er en vej frem at lade stenens masse træde frem igen. Stenens betydning ligger i dens

[3] Detalje af murværket på domkirken i Pisa (Duomo di Pisa), Fotografi: Lucarelli, CC BY-SA 3.0, via Wikimedia Commons.

vægt; dens materielle logik er uadskillelig herfra. Når arkitekturen skjuler denne vægt, reducerer den stenen til noget, den ikke er. Hvor imiterende beklædning modsiger materialets natur, må byggeri med sten udtrykke dets grundlæggende kvaliteter: bæring, masse og en holdbarhed, der måles i århundreder snarere end årtier.

Sten besidder nemlig også en unik evne til at ældes med skønhed og fremstå, som om den altid har været til stede. Den bærer den stille autoritet af noget, der synes at have stået i århundreder, netop fordi den faktisk kan have gjort det. Vejrpåvirkning læses ikke som forfald, men som modning: en langsom og yndefuld indskrift af tid på materialet.

[4] Studio Wideroe & Martin Hopland: Varig Larvikitt, 2026. Tre vægprototyper med Martin Hopland. © Brage Hofgaard.

[5] Studio Wideroe: Trekant fundamenter, 2025. Tilskæring af stenfundamenter med Larvikittblokka og Lundhs. © Magnus Widerøe.

Nutidige praksisser, der bevæger sig i denne retning, bygger på et fundament lagt af Fernand Pouillon, der i efterkrigstidens Frankrig gik forrest i brugen af maskinskåret massiv sten til boligbyggeri i stor skala. I dag finder denne tradition nye udtryk, ikke mindst i Europa. I England arbejder Groupwork med bærende søjle-og-bjælke-konstruktioner; i Frankrig viderefører tegnestuer som Perraudin og Barrault Pressacco en tradition for bærende murkonstruktioner; og på Mallorca arbejder flere spanske tegnestuer konstruktivt med den lokale marès-sten, hvilket har genoplivet en stenindustri, der var tæt på at lukke. Det, der forbinder disse praksisser, er en fælles insisteren på, at stenen bærer – og ikke blot beklæder.

I mit eget arbejde undersøger jeg lignende spørgsmål med udgangspunkt i en nordisk kontekst. I samarbejde med stenindustrien i Larvik i Norge arbejder jeg med overskudslarvikit: sten, der kasseres i størrelsesordenen over en million ton af om året, fordi den ikke opfylder industriens kosmetiske standarder. Men den besidder den samme trykstyrke og holdbarhed som de sten, der anvendes. Gennem udvikling af fundamenter, vægfragmenter og mindre konstruktioner forsøger jeg at arbejde direkte med stenens masse og logik **[4]**. Når en maskinskåret stenpille sættes i jorden, og en trækonstruktion hviler på dens overside, genopstår det ældste konstruktionsprincip i en nutidig form: stenen som overgangen mellem jord og bygning. I arbejdet med vægge søger jeg en tydelig æstetik og rytme, der forstærker forståelsen af stenen som bærende.

Gennem dette arbejde er det blevet tydeligt, at moderne værktøjer ikke står i modsætning til traditionelle materialer. Tværtimod kan industriel bearbejdning og digital præcision gøre det muligt at arbejde med sten på nye måder, uden at fjerne materialets karakter **[5]**. Når udformningen af de arkitektoniske komponenter opstår som en direkte konsekvens af de processer og værktøjer, der allerede eksisterer, bindes materialet til en nutidig produktionsmetode. De stenkomponenter, der udvikles på denne måde, får ikke status af eksklusiv luksus, men fungerer snarere som tilgængelige, almene byggematerialer.

[6] Studio Wideroe: Trekant fundamenter, 2025. Færdige stenfundamenter til en sauna tegnet af Vardehaugen Arkitekter. © Magnus Widerøe.

Mine og andres undersøgelser peger mod en praksis, hvor sten igen kan indgå som bærende element, en videreudvikling af en materialetradition, der rummer et uforløst potentiale i samtidens arkitektur **[6]**. Massiv stenarkitektur behøver ikke at forblive et relikvie fra fortiden, men kan træde frem igen, hvis vi kombinerer industrialiserede processer med en dybere forståelse af materialets egenart. Og måske kan dette minde os om, at stenen aldrig har mistet sin kraft – kun sin rolle.